

Haber Gazetesi'ne Göre Samsun'da Spor Hayatı (1924-1925)

Sports Life in Samsun According to Haber Newspaper (1924-1925)

Barış ÖZİNAN¹

¹Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

ORCID: B.Ö. 0000-0002-7082-3614

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Barış Özınan,
İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail: barisozinan@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 08.03. 2019

Revizyon Talebi/Revision Requested:
08.04.2019

Son Revizyon/Last Revision Received:
14.04.2019

Kabul/Accepted: 22.04.2019

Atıf/Citation: Özınan, B. (2019). Haber Gazetesi'ne göre Samsun'da spor hayatı (1924-1925). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies*, 35: 109-123.
<https://doi.org/10.26650/YTA2019-535490>

ÖZ

Çalışmanın amacı, Cumhuriyetin ilk yıllarında (1924 – 1925) Samsun'da spor hayatının çeşitli yönlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla; yapılan spor faaliyetleri, faaliyetlerin gerçekleştiği mekânlar, sporu yöneten üst kurumsal yapı, idman dernekleri, kulüplerin geçim kaynakları, yapılan seyahatler, kulüpler arası karşılaşmalar ve spor kulüplerinin sosyal hayat açısından önemi üzerinde durulmuştur.

Araştırma yapılırken müracaat edilen ana kaynak Haber gazetesinin nüshaları olmuştur. Cumhuriyet Hükümeti'nin spora bakışı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nden yararlanılarak tespit edilmiştir. Türk sporunun kurumsal üst yapısı ile ilgili bilgilere, doktora tezleri, kitaplar ve makalelerden yararlanılarak ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Samsun, Spor, Haber gazetesi, İdman Cemiyetleri, 1924-1925

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal various aspects of sports life in Samsun during the early years of the Republic (1924-1925). For this purpose, types and locations of sports activities which took place, the higher organizational structure conducting the activities, training associations, financial resources of sports clubs, travels that took place, games between clubs and the importance of sports clubs in respect to social life were elaborated.

Haber newspaper editions were the main resource referred to while conducting this study. The Republic Government's outlook towards sports was identified by reviewing the Presidency of the Republic Archives. Information related to the higher organization structure of Turkish sports was obtained through a review of doctorate theses, reference books and research articles.

Keywords: Samsun, Sports, Haber newspaper, Training Associations, 1924-1925

Giriş

Modern sporlar Türkiye'ye Tanzimat döneminde girdi.¹ İlk spor kulüpleri yabancılar tarafından kuruldu. Sporun geniş kitlelere yayılmasına futbol öncülük etti. Beşiktaş Terbiye-i Bedeniye Mektebi (1903), Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Kulübü (1905) ve Fenerbahçe Kulübü (1907) ilk yerli spor kulüpleri arasında yerini aldı. Meşrutiyetin ilanı (1908) sonrası örgütlenme yasağının kalkmasına paralel olarak ülkenin her yanında yeni spor kulüpleri kuruldu.² Yerli spor kulüplerinin sayısının artmasıyla Türk sporu yabancıların tekelinden kurtularak, büyük bir gelişme gösterdi.³

Türkiye'nin ilk futbol ligi, İstanbul Futbol Birliği'dir. Birlik dört yabancı takım tarafından 1903 yılında kuruldu. Moda, Elpis, Imogene ve Union kulüplerinin bulunduğu bu lige sonraki yıllarda Galatasaray ve Fenerbahçe de katıldı. Galatasaray ve Fenerbahçe arasında ligin yönetiminden kaynaklanan anlaşmazlıklar, 1910 yılında İstanbul Futbol Birliği'nin yerini İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi'ne bırakmasına neden oldu.⁴ Ancak, kurulan bu yeni ligde yine Galatasaray'ın etkili olması zamanla kulüplerin Pazar ve Cuma ligleri şeklinde ayrılmaları ile sonuçlandı.

Trablusgarp Savaşı ile başlayan, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı ile devam eden yıllarda (1911-1918) Türkiye'de spor faaliyetleri zor da olsa sürdü. Balkan Savaşı nedeniyle 1912-1913 döneminde lig maçları yapılamadı.⁵ Bu yıllarda savaşlara katılan birçok Türk sporcu vefaatt etti.⁶ Anadolu'da işgallerin yaşandığı ve kurtuluş mücadelesinin yapıldığı bir dönemde İstanbul'da bulunan on üç idman cemiyeti tarafından bir futbol ligi oluşturmak amacıyla Temmuz 1920'de çalışma başlatıldı. Bu çalışmalar 1921 yılının Eylül ayında tamamlandı. Kasım 1921'de tüzel kişilik kazanmak amacıyla Dahiliye Nezareti'ne resmi müracaatta bulunuldu. 22 Mayıs 1922 tarihinde müracaat onaylandı ve Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı resmen kuruldu.⁷

1 Efkân Canşen, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Spor Politikaları", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.17, S.1 (Haziran 2015), s. 33.

2 Kurthan Fişek, *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1985, s. 49.

3 Cem Atabeyoğlu, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. VI, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985, s. 1477.

4 Kurthan Fişek, *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, s. 52.

5 Önder Kocatürk, *Goeben Zirhlisi'nin İstanbul Ziyareti ve Taşkılla Yangını (15-23 Mayıs 1914)*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2016, s. 94.

6 Cem Atabeyoğlu, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor", s. 1478.

7 İbrahim Kaçmaz, *Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın Kuruluşu ve Gelişiminde Rol Oynayan Siyasi, İdari ve Sosyal Faktörler*, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2000, s. 99.

13 Nisan 1923 tarihinde olağan kongresini yapan cemiyet, Cumhuriyet ilan edildikten sonra yeniden örgütlendi ve Ali Sami (Yen) Bey cemiyetin başkanlığına getirildi. İcra Vekilleri Heyeti'nin 16 Ocak 1924 tarihli kararı ile “*Cemiyet-i mezkurenin menafi-i umumiyyeye hadim müessesat meyanına idhali kabul olunmuştur.*” denilerek Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın kamu yararına çalışan bir dernek olduğu kabul edildi.⁸

1. Haber Gazetesi

Haber gazetesi yayın hayatına 4 Ekim 1923 tarihinde başladı. Son nüshası 21 Nisan 1925'te yayımlandı. Bu tarihler arasında altmış altı nüsha çıktı. Gazetenin sahibi Emin Refik ve Aziz Sami, İdare Müdürü İbrahim Naci, Yazı İşleri Müdürü Münir Hamdi Beydi.⁹ Okuyucularına daha çok perşembe günleri ulaştı. Diğer günlerde de yayımlandığı oldu. Mecidiye Caddesi'ndeki Şems Matbaası'nda basıldı. Bir nüshası dört sayfadan ibaretti ve fiyatı yüz paraydı.

İçerik bakımından reklam ağırlıklı olup, dünya ve ülke olaylarından, ticari, sosyal ve edebi konulardan bahsetmekteydi.¹⁰ Çeşitli sayılarında kendisiyle ilgili bilgi veren haberler de bulunmaktaydı. “*Gazetemiz Bugünkü Nüshası ile Altıncı Ayını da Muvaffakiyetle Tamamlıyor*”¹¹, “*Vilayet Matbaası ve Gazeteleri*”¹², “*Haber İkinci Senesine Başlıyor*”¹³ gibi makaleler bunlar arasındadır.

Emin Refik, Aziz Sami, Mehmed Ömer, Muallim Nureddin, Yusuf Niyazi gibi kişiler çeşitli tarihlerde makaleler yazdı. Münir Hamdi Bey de şiirler yayımladı. Spor makalelerini Ziya Oğlu ve S. Niyazi beyler kaleme aldı. Kısaca yukarıda isimleri verilen kişilerin hepsi gazetenin köşe yazarlarıydı.

Haber gazetesinin on sekiz nüshasında ‘*Spor Havadisleri*’ başlığı altında spor makaleleri ve haberleri yazılmıştır.¹⁴ Gazetenin ilk yirmi bir nüshasında spor haberlerine yer verilmemiştir. Bunun nedeni, yayın hayatına yeni başlayan gazetenin bu konuda hazırlıksızlığı ve spor muhabiri yokluğu olabilir.

8 İcra Vekilleri Heyeti'nin 16 Kanun-i Sani 1340 (16 Ocak 1924) tarihli Kararname; *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928)*, Yer: 8-47-14.

9 *Haber*, 27 Mart 1340, s. 1.

10 Aziz Sami, “Mesleğimiz Hakkında Birkaç Söz”, *Haber*, 4 Ekim 1923, s. 1.

11 “Gazetemiz Bugünkü Nüshası ile Altıncı Ayını da Muvaffakiyetle Tamamlıyor”, *Haber*, 27 Mart 1340, s. 1.

12 “Vilayet Matbaası ve Gazeteleri”, *Haber*, 7 Ağustos 1340, s. 3.

13 “Haber İkinci Senesine Başlıyor”, *Haber*, 18 Teşrinisani 1340, s. 1.

14 Gazetenin 11. ve 65. nüshalarına ulaşılamadığından bu nüshalarda inceleme yapılamamıştır.

2. Samsun'da Spor (1924-1925)

1924 yılında Samsun'da; futbol, güreş, koşu, bisiklet ve at yarışları gibi spor faaliyetlerinin yapıldığı görülmektedir. Güreş ata sporumuzdu ancak futbol Türkiye'de oldukça yeniydi. Cumhuriyetin ilk yılında Samsun'da sporculuğun çok geliştiği söylene-
mez ancak yavaş geliştiğini söylemek de doğru olmaz. Çünkü bu sırada sekiz tane idman derneği bulunmaktaydı. Futbol müsabakaları, güreş karşılaşmaları, koşu, bisiklet ve at yarışları için zaman zaman faaliyetler düzenlenirdi.

2.1. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Canik Mıntıkası

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'na bağlı Canik Mıntıkası, sekiz idman derneği-
nin katılımı ile Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın himayesinde kuruldu. Bu ce-
miyet, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın alt koluydu ve Canik mıntıkasındaki id-
man derneklerini bünyesinde toplamıştı. Mıntika'nın üyeleri seçimle yönetime
gelmekteydi.¹⁵ İdman Yurdu Başkanı Muhittin Bey Mıntika Başkanlığına, Zafer-i Milli
İdman Derneği Başkanı ve Çarşamba delegesi Nurettin Bey Müfettişliğe, Zafer-i Milli
İdman Derneği Veznedarı Ekrem Bey Genel Sekreterliğe, Al-Yıldız İdman Derneği
Başkanı Niyazi Bey Veznedarlığa ve Al-Yıldız İdman Derneği üyelerinden Rıdvan Bey
Muhasipliğe seçilmişlerdi.¹⁶

Canik Mıntıkası'nın ilk başkanı olan Muhittin Bey'in istifa yazısının sureti, Haber
gazetesinin 16 Haziran 1924 tarihli nüshasında bulunmaktadır. Muhittin Bey istifa yazı-
sında şunları söylemiştir:

*"Hüsni niyetle başladığım vazifemi maatteessüf hüsni suretle ikmal edemediğimden müteessi-
rim. Yalnız müteselli olduğum bir mesele var ise o da yeni teşekkül edecek mıntika heyetinin
göstereceği faaliyet, gençliğe lüzumu olan teavünü temin edebilmeleridir. Ona muvaffak olur;
bir mevcudiyet gösterirlerse bana vazifemde göstereceğim liyakatle hissedecek olduğum gu-
rurdan daha ulvi ve daha zevkaverdir. Binaenaleyh oyum mesadete intizar eder. Ve cümlenize
veda ederek en har hürmetlerimi takdim eylerim efendim."*¹⁷

Mıntika'nın kurulması o günlerde kolay bir iş değildi. Bu teşkilatın oluşumunda en
fazla çalışan kişilerin başında Muhittin Bey gelmekteydi. Gençliğin genelini bir çatı al-
tında birleştirmeyi başaran, memleket ve gençlik hesabına hem faydalı hem de meşak-
katli bir işle uğraşan Muhittin Bey'in, görevini de layıkıyla yerine getirdiği söylenebilir.

15 "Makam-ı Vilayetten Mülhakata Spor Hakkında Bir Tamim", *Haber*, 17 Nisan 1340, s. 3.

16 "Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı", *Haber*, 27 Mart 1340, s. 2.

17 Ziya Oğlu, "Mıntika Reisinin İstifası", *Haber*, 16 Haziran 1340, s. 3.

Haber gazetesinde Ziya Oğlu, Muhittin Bey'e övgüler yağdırmakta ve istifasından dolayı üzüntülerini bildirmektedir.

Muhittin Bey'in istifası ile boşalan Canik Mıntıkası Başkanlığı yeni yöneticisini ararken, Ziya Oğlu da bu göreve gelecek yeni başkana, gazetede ki köşesinde tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu tavsiyeler şunlardır:

- “1-Elde müdevven nizamnamenin tatbikatında katıyyen fedakârlık etmemeli,*
- 2-Kulüpçülük hislerinden tecerrüd ederek muntıkanın umumi hareketlerini idare etmeli,*
- 3-Kindar olmamalı, bütün muntıkayı teşkil eden kulüpleri sayan muameleye tabi tutmalı,*
- 4-Muntıka içtimalarında kulüpleri temsilen gelen murahhasların hak kelamına, itirazlarına hürmetkar olmalı,*
- 5-İtidâlden, hüsnü niyetten ayrılmamalı,*
- 6-Arkadaşlarıyla istişare etmeden karar vermemeli,*
- 7-İhtisasa azami kıymet vermeli, mütehasısların sözlerini dinlemeli,*
- 8-Ahvâl ve hareketiyle gençlerin isticlab-ı hürmetine çalışmalı.”¹⁸*

Seçilecek başkana tavsiyelerini bildiren Ziya Oğlu, “...biz böyle biliyor ve böyle düşünüyoruz. Bilemiyoruz gençler ne diyorlar?” diyerek sözü gençlere bırakmaktaydı.

2.2. Samsun'da Bulunan Spor Mekânları ve Kulüpleri

Spor faaliyetleri çayırlarda yapılmaktaydı. Çayırlar, yapılacak olan faaliyete göre önceden gençler tarafından sınırlandırılır ve düzenlenirdi.¹⁹ Bu yerler arasında Çarşamba'da Kanarya Çayırı, Ladik'te Hamam Ayağı, Erbaa'da Harmanlar Mevkii, Bafra ve Samsun'da çeşitli çayırlar vardı. Çayırlarda futbol, güreş, koşu ve at yarışları gibi sporlar yapılmaktaydı.²⁰

1924 yılında Samsun'da Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Canik Mıntıkası'na bağlı sekiz idman derneği bulunmaktaydı. Bunlar; Zafer-i Milli, İdman Yurdu, Al-Yıldız, Darüleytam, Yeni Hilal, Yeşilirmak, Kızılırmak ve Cumhuriyet'ti. Her idman derneğinin ayrı bir yönetimi vardı. Kulüpler arasında resmi bir lig oluşturulmamıştı. Zaman zaman gayri resmi olarak dostluk ve kaynaşma karşılaşmaları düzenlenmekteydi. Bugünkü anlamda bir profesyonellikten bahsetmek mümkün değildi. Sporcular yaptıkları işten para kazanmıyordu.

18 Ziya Oğlu, “Mıntıka Reisinin ...”, s. 3.

19 Ziya Oğlu, “Zafer-i Milli İdman Derneği'nin Çarşamba'ya Seyahati Münasebetiyle-3”, *Haber*, 10 Nisan 1340, s. 2.

20 “İlk Bahar Koşuları”, *Haber*, 1 Mayıs 1340, s. 2.

En popüler kulüplerden biri olan Zafer-i Milli İdman Derneği'nin Yönetim Kurulu şu kişilerden oluşmaktaydı: Başkan Nurettin Bey, Futbol Heyet Başkanı Kenan Bey, Genel Kaptan Celal Bey ve Veznedar Ekrem Bey. Bu kişiler aynı zamanda kulübün birer futbolcusuydu. Örneğin Zafer-i Milli İdman Derneği Başkanı Nurettin Bey santrafor, Futbol Heyet Başkanı Kenan Bey forvet görevini yerine getirmekteydi. Takımda görev alan diğer futbolculardan bazıları ise Talat, Hüsamettin, Birhan, Seyfi, Faruk ve Abdurrahman beylerdi.²¹ Kulübün yönetiminde zamanla görev değişikliği oldu. Yeni yönetimde Heyet İdare Başkanlığına Turgut Atıf Bey, Dernek Müdürlüğüne Şeref Bey, Genel Kaptanlığa Celal Bey ve Müşavirliğe Cemal Konur Alp Bey getirildi.²²

1924 yılında Samsun'da bulunan spor kulüplerinden bir diğeri Al-Yıldız İdman Derneği'ydi. Al-Yıldız'ın Yönetim Kurulu'nda bulunan bazı kişiler şunlardı: Başkan Niyazi Bey, Genel Kaptan Rıdvan Safa Bey, Üye Rıdvan Bey.²³ Derneğin çeşitli spor dallarında faaliyetleri vardı. Futbolun dışında atletizm ile de uğraşıyorlardı. Ancak 1924 yılında atletizm ile ilgili olarak gazetede sadece koşu yarışlarına rastlanmıştır. Haber gazetesinde Al-Yıldız İdman Derneği ile ilgili ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Yapılan karşılaştırmalar ile bu karşılaştırmaların sonuçlarından haberlere yer verilmektedir.

İdman Yurdu, Samsun Merkez'de bulunan önemli spor kulüplerinden biriydi. Bu kulübün Samsun sporundaki ağırlığı, kulüp başkanı Muhittin Bey'in aynı zamanda Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Canik Mıntıkası'nın da başkanı olmasından anlaşılmaktadır. İdman Yurdu Başkanı Muhittin Bey, Samsun sporunun daha organize olması için yoğun çabalar sarfetmiş ve Canik Mıntıkası'nın kurulmasında önyak olmuştur. İdman Yurdu'nun Yönetim Kurulu'ndaki bazı kişiler şunlardı: Başkan Muhittin Bey ve Kaptan Selahattin Bey. Takımda görev alan bazı futbolcular ise, Büyük Kenan, Halim, Hikmet, Hamit, Derya, Hüseyin, Haydar ve Küçük Kenan beylerdi.²⁴

Darüleytam Kulübü, adından da anlaşılacağı üzere, ailesi olmayan gençlerden oluşmuş bir izci takımıydı. Belli bir disiplin içerisinde yetiştirilirdi. Kulüplerinde top oynamanın yanı sıra, at yarışları ve koşu müsabakalarının arasında ve milli bayramlarda resmi geçit törenleri düzenlerlerdi. Darüleytam İzci Takımı'nın başkanı Dr. Ali Muhlis Bey'di. En göz dolduran futbolcusu -Bafra'da Cumhuriyet takımına yenilmelerine rağmen iyi bir müdafaa sergileyen- Kenan Bey'di. Darüleytamlılar her ne kadar ayrı bir

21 "Spor Anketi", *Haber*, 1 Mayıs 1340, s. 2.

22 "Spor Havadisleri", *Haber*, 1 Haziran 1340, s. 2.

23 "Al-Yıldızın Bafra Seyahati", *Haber*, 13 Temmuz 1340, s. 3.

24 Ziya Oğlu, "Zafer-i Milli Birinci Futbol Takımı İdman Yurdu ile Berabere Kaldı", *Haber*, 15 Mayıs 1340, s. 2.

kulüp olsalar da, diğler idman dernekleri tarafından kollanırdı.²⁵ Bu da Samsun'da sosyal dayanışmanın bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Haber gazetesinde “*Yeni Bir Spor Derneği*” başlığı altında çıkan bir haberde, Samsun'da Yeni Hilal isimli bir idman derneğinin kurulduğu haber verilmekteydi.²⁶ Bu idman derneğinin faaliyetleri, yönetim kurulu, futbolcularının isimleri hakkında gazete- de her hangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Çarşamba'nın spor kulübü Yeşilırmak İdman Derneği, Çarşamba Türk Ocağı'nın bünyesinde kurulmuştı. Türk Ocağı'nın iki yüz kadar üyesi bulunmaktaydı. Bu üyelerinin çoğunu gençler oluşturmaktaydı, başkanı ise Mehmed Bey'di.

Ziya Oğlu, o günlerin Çarşambasını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Çarşamba ocağı mefkûre ocağıdır. Çarşamba ocağı, Çarşamba gençliği, Çarşamba zengini, Çarşamba köylüsü başka ruhta, başka tahassüste insanlar. Öyle kaynaşmış, öyle anlaşmışlar ki tarif-i izah güçtür. Milli idman, milli mefkûre Çarşambalıların kalbidir. O kalp de mukaddes ateş yayıyor, feveran ediyor. Hadisatı ters gören, imanı çürüten, üşüyen, dedikodu zillet-i namussuzluğundan kendini kurtaramayan taifeliler, Yeşilırmak'ın suyundan içmeli, çünkü o su bu kötü dertlerin, yaraların dermanıdır, iksiridir.

Daha müterakki görünen şehirlerde teceddüd ve inkılap kafilesi deve adımıyla yürürken Çarşamba'da yıldırım süratiyle ilerliyor. Çarşamba'ya bu yüksek ruhu kazandıranlara bin takdis ve bin tebci.”²⁷

Yeşilırmak İdman Derneği'nde görev alan bazı isimler şunlardı: Başkan Mehmed Bey, Genel Kaptan Selahattin Bey, sağ açık İbrahim Bey.²⁸

Bafra'nın spor kulüplerinden biri olan Kızılırmak İdman Derneği hakkında Haber gazetesinde yayımlanan bilgiler genellikle yapılan karşılaşmalarla ilgilidir. Kızılırmak İdman Derneği'nin bünyesinde, futbol takımının yanı sıra atletizm ile uğraşan bir takımı daha vardı. Bu kulüp futbol ve atletizmin yanı sıra zaman zaman bütün gençlerin katılabileceği bisiklet yarışları da düzenlerdi.

Haber gazetesi spor muhabiri ve köşe yazarı S. Niyazi Bey'in Al-Yıldız Genel Kaptanı Rıdvan Safa Bey ile Bafra'da gerçekleşen futbol turnuvası hakkında yaptığı röportajda Rıdvan Safa Bey, Bafra sporu hakkında şunları söylemekteydi:

25 “İlk Bahar At Koşusu”, *Haber*, 1 Haziran 1340, s. 2.; “Al Yıldızın Bafra Seyahati”, *Haber*, 13 Temmuz 1340, s. 3.

26 “Yeni Bir Spor Derneği”, *Haber*, 23 Haziran 1340, s. 1.

27 Ziya Oğlu, “Zafer-i Milli İdman Derneği'nin Çarşamba'ya Seyahati Münasebetiyle-2”, *Haber*, 27 Mart 1340, s. 3.

28 Ziya Oğlu, “Zafer-i Milli ...”, s. 3.

“Bafra güzel bir şehir. Halk bize hüsn-i kabul gösterdi ve idmanla Samsunlulardan fazla aladılar olduklarını gördüm. Memleketin eşrafi kulüpleri himayede birbirleriyle adeta yarışıyor. Samsunluların kulakları çınlasın. At koşu mahalleri bile Samsun'unkinden daha muntazam ve daha güzel cereyan etti. Bafra Kızılırmak, yakın bir âtidede mevcut kulüpleri için tehlikeli rakipleri arasına geçebilirler.”²⁹

Bafra'nın diğer bir spor kulübü olan Cumhuriyet hakkında Haber gazetesinde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Sadece Bafra'da düzenlenen bir turnuvada Cumhuriyet Kulübü hakkında bilgi verilmektedir.³⁰ 1924 yılında Bafra'da çıkan yerel gazeteler incelenecek olursa Cumhuriyet Kulübü hakkında daha fazla bilgi bulunabilir.

2.3. Kulüplerin Geçim Kaynakları ve Seyahatleri

1924 yılında Samsun'da futbol karşılaşmaları çayırarda yapıldığından herkes müsabakayı ücretsiz izleme şansına sahipti. Kulüplerin seyircilerden veya taraftarlardan seyir karşılığı para toplamaları söz konusu değildi. Zaman zaman seyahatlere çıkan kulüplerin masrafları olmaktadır. Bu masrafları karşılamak amacıyla idman dernekleri, futbol kulübünün yanı sıra bir de müsamere (tiyatro) grubu oluşturmuştu. Bu müsamere grupları, belli zamanlarda bağlı olduğu derneğin yararına piyesler sunardı. Seyahatlere de takımla beraber giderdi.³¹ Buna örnek olarak Al-Yıldız İdman Derneği'nin Bafra seyahati gösterilebilir. Bu dernek, ödenek sorunu yüzünden Bafra'da yapılan bir turnuvaya davet edilememişti. Ancak turnuvanın başlamasından önce Al-Yıldız'ın müsamere grubu Bafra'da bir temsil sunarak takımlarının masraflarını karşıladı.

Görüldüğü üzere 1924 yılında Samsun'da spor karşılaşmaları, müsamere grupları tarafından finanse edilmekteydi. Bu nedenle o yıllarda Samsun'da kulüpçülüğün amatör düzeyde yapıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Kulüpler arasında zaman zaman yerel turnuvalar düzenlenirdi. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın Canik Mıntıkası tarafından düzenlenen turnuvaya İdman Yurdu, Al-Yıldız, Zafer-i Milli ve Yeşilirmak futbol kulüpleri katıldı. Daha karşılaşmalar başlamadan Haber gazetesi muhabiri, Zafer-i Milli'den Genel Kaptan Celal Bey'in, Futbol Heyet Başkanı ve ünlü forvet Kenan Bey'in, Ekrem Bey'in, sol bek Talat Bey'in ve Başkan -aynı zamanda mıntika müfettişi- Nureddin Bey'in görüşlerini almıştı.³²

29 “Al-Yıldız'ın Bafra Seyahati”, *Haber*, s. 3.

30 “Al-Yıldız'ın ...”, *Haber*, s. 3.

31 “Al-Yıldız'ın ...”, *Haber*, s. 3.

32 “Spor Anketi”, *Haber*, s. 2.

Yerel turnuvaların yanı sıra kulüpler, Ziya Oğlu'nun da dediği gibi, gençliği tanıtmak, sporcular arasındaki samimi bağın gücünü kanıtlamak ve Samsun'un dışında kalan yerleri sporculara göstermek amacıyla seyahatlere de çıkmışlardı.³³ Gidilen yerler arasında, Çarşamba, Bafra, Ankara gibi şehirlerin olduğu Haber gazetesinden tespit edilmektedir.

Zafer-i Milli İdman Derneği, Yeşilirmak Spor Kulübü ile karşılaşma yapmak amacıyla 13 Mart 1924 Cuma günü Çarşamba'ya bir seyahat gerçekleştirdi. Seyahatin amacı Yeşilirmak Spor Kulübü'nü yakından tanımak ve Çarşamba yöresinin güzelliklerini futbolculara göstermekti. Ziya Oğlu bu seyahatin amacını gazetede şöyle belirtmiştir:

*"...şurasını da zikredeyim ki, seyahatin gaye ve maksadı bazı kısa düşünenlerin mülahazalarına muvafık değildir. Biz seyahati, müsabaka yapmak, futbol oynamak, yemek veya yenilmek için yapmadık. Gençliği tanıtmak, sporcular arasında samimi rabitanın kudretini göstermek, Yeşilirmak'ın dilnişin sahihlerini görmek, Çarşambalıların yüksek ruhunu yakından tasdik etmek emeliyle icra ettik."*³⁴

Al-Yıldız Futbol Kulübü, Bafra'da düzenlenen turnuvalara katılmak amacıyla bir seyahat düzenlemişti. Turnuva 20 Haziran 1924 Cuma günü başlayacaktı. Turnuvayı düzenleyen Bafra Belediyesi'nin Samsun'dan turnuvaya katılacak olan takımlara tahsisat ayırmaması, bazı takımların Bafra'ya gidememelerine neden oldu. Örnek olarak Zafer-i Milli İdman Derneği, bu turnuvaya katılmayı çok istemesine ve Bafra Cumhuriyet Kulübü Başkanı Naci Bey'in davetine rağmen ekonomik nedenlerden dolayı, Bafra'ya gidemedi. Al-Yıldız Spor Kulübü ise, Bafra Belediyesi'nce kendilerine tahsisat ayrıldığından dolayı, Bafra'ya yapılacak olan seyahati finanse etmek amacıyla müsamere grubunu devreye soktu. 16 Haziran 1924 Pazartesi günü saat 17.00'de on kişiden oluşan Al-Yıldız Müsamere Grubu, Bafra'da 'Namus-ı Milli' isimli oyunu sergiledi. Buradan elde edilen gelire Al-Yıldız Spor Kulübü Bafra'ya hareket edebildi.³⁵

1924 senesinin Ağustos ayında Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın Canik Mıntıkası'nda bölge birincisini tespit etmek amacıyla seri karşılaşmalar yapıldı. Böyle bir turnuvanın başlatılmasının nedeni, Başvekil İsmet Paşa (İnönü) himayesinde Ankara'da Eylül ayında yapılacak olan Milli İdman Birinciliklerine Canik Mıntıkası'nın gençlerinin de davet edilmesiydi. Bu nedenle Canik Mıntıkası'nın düzenlediği eleme karşılaşmalarına Al-Yıldız, İdman Yurdu ve Zafer-i Milli kulüpleri iştirak etti. Bafra ve

33 Ziya Oğlu, "Zafer-i Milli İdman Derneği'nin Çarşamba'ya Seyahati Münasebetiyle-1", *Haber*, 25 Mart 1340, s. 2.

34 Ziya Oğlu, "Zafer-i Milli ...", s. 2.

35 S.Niyazi, "Al-Yıldız İdman Ocağı'nın Bafra Seyahati ve Gençliğin Derece-i Mevcudiyeti", *Haber*, 23 Temmuz 1340, s. 3.

Çarşamba kulüpleri, Canik Mıntıka Başkanlığı tarafından turnuvaya davet edildikleri halde zamanın yetersizliğinden dolayı eleme karşılaşmalarına katılmadı. Bundan dolayı bölge birinciliği Al-Yıldız, İdman Yurdu ve Zafer-i Milli futbol kulüpleri arasında yapılan üçlü karşılaşmalar neticesinde belirlendi. Canik Mıntıkası'ndan birinci çıkan kulüp, eleme karşılaşmalarından bir hafta sonra Ankara'ya hareket etti.³⁶ Ankara'ya hangi kulübün gittiği hakkında gazetede bilgi bulunmamaktadır.

2.4. Spor Kulüplerinin Sosyal Hayattaki Önemi

İdman cemiyetlerinin sosyal hayatta çok önemli bir yeri vardı. Ancak 'idmancılığın' önemini anlayamayan bir kesimin de olduğu Haber gazetesinde yazmaktadır. Bunlara göre idmancılık, çocukları derslerinden soğutur ve haylaz yapardı. Ziya Oğlu, 13 Mart 1924 tarihli makalesinde bu kesime cevap vermektedir. Ziya Oğlu'na göre idman cemiyetlerinin bir takım sosyal hizmetleri vardı. Bu hizmetlerden biri; on beş, on altı yaşına gelmiş bir çocuğun, toplumun içine katılma isteğinin yerine getirilmesiydi. Ziya Oğlu'na göre eğer idman cemiyetleri olmasaydı topluma katılmak isteği ile yanıp tutuşan çocuk bu isteğini başka yerlerde tatmin etme yoluna sapabilirdi. Sapılan bu yolların başında da kahvehaneler bulunmaktaydı. Ziya Oğlu kahvehaneleri şu şekilde tanımlamaktadır: "*Memlekette halen hükümran olan, namus ve ahlak yollarını kesen kurtlar, sefiller hep bu mülevves ocakların birer yadigarlarıdır.*"³⁷ Bu nedenle çocukların, aileleri tarafından idman cemiyetlerine yönlendirilmesi gerektiğini belirtmekteydi. İdman cemiyetlerinin diğer bir sosyal hizmeti, gençlere toplum hayatının yüksek faziletini ve gerekliliklerini öğretmesiydi. Böylece gençler, idman cemiyetlerinde kendilerini ifade etme olanağını buluyorlar ve kendilerini koruyan bir kanat edinmiş oluyorlardı. İdman cemiyetlerinin bir başka sosyal hizmeti ise, gençlere hayatın iyi ve kötü yönlerini göstererek onların hareketlerine istikamet çizmesiydi. Hepsinden önemlisi, idman cemiyetlerine katılan gençler, burada beden ve manen sağlıklı bir şekilde gelişme imkanı buluyorlardı. Ayrıca takımla beraber çeşitli seyahatlere çıkarak değişik yerler görme imkanına erişiyorlardı. Böylece dar bir hayat çevresinden kurtularak yeni izlenimler elde ediyor ve hayat görüşleri daha da artıyordu.

Zafer-i Milli İdman Derneği'nin Genel Başkanlık Müşavirliği'nden açıklanan bir haberde şöyle denmekteydi: "*Dernek, erbab-ı tefekküre, memlekette asalet, ahlak ve necabetiyle mütemayiz zevata ve sporculuk aşkıyla kalbi çarpan namuskâr gençlere açıktır. Bunun haricinde kalan hiçbir fert derneğe intisap edemez.*"³⁸

36 S. Niyazi, "Samsun Sporculuğuna Bir Nazar", *Haber*, 8 Teşrinisani 1340, s. 2.

37 Ziya Oğlu, "Sporun Bizdeki Telakkisi", *Haber*, 13 Mart 1340, s. 2.

38 "Spor Havadisleri", *Haber*, 1 Haziran 1340, s. 3.

İdman cemiyetlerinin sosyal hayatta ne kadar önemli olduğu konusunda bizzat Samsun Vilayet makamından halka bir genelge yayımlandı. Bu genelgede idman cemiyetlerinden şu şekilde bahsedilmektedir:

“Canla başla çalışarak kazanılan yurdun nıgahbanları bugünün çocukları ve gençleridir. Ahlakı yüksek, ruhu metin gençliğe malikiyet yarın için ümitbahşdır. Biz gençlerimizi bir kemiyet-i mühmile gibi terk edersek, aziz yurdumuza karşı ifasıyla mükellef olduğumuz mukaddes vazifelerimizi ihmal etmiş oluruz. Memlekette maatteessüf meşhud olan içtimai hezel, ruhi tereddilerin, medeni zaafıların elimzedesidir. Memleketi ve gençliği bu hezelden, bu tereddiden, bu zaafıtan kurtaracak ancak idman ve spordur; idman cemiyetleridir.”³⁹

Yukarıda da görüldüğü gibi, idman cemiyetlerinin sosyal hayatta birçok hizmetleri vardı. Öncelikle gençler kulüplerde ahlaki bir eğitim almaktaydı.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, 16 Ocak 1924 tarihinde Türk sporu açısından çok önemli bir karar almıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın da imzasını taşıyan Bakanlar Kurulu kararında; *“Türk gençliğinin beden ve ahlaken tealisine çalışmayı gaye ittihaz eden cemiyetlerinin cem-i iane-yi teshil ve rüsum ve tekalifine iktisab-ı istisnaiyet etmesi ve esna-yı faaliyetde makamat-ı resmîyeden daha ziyade muavenet görebilmesi için menaf-i umumiyyeye hadim müessesat meyanına idhali...”⁴⁰* denilerek Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın Türk gençliğinin bedeni ve ahlaki yükselişini sağlamaya ve halkın genel menfaatlerine hizmet etmeye çalışan bir teşkilat olduğu belirtilmiş, çalışmalarını sırasında resmi makamlardan kolaylık gösterilmesi ve birtakım vergilerden muaf tutulması kararı alınmıştır.

2.5. Kulüpler Arası Karşılaşmalar

Zafer-i Milli İdman Derneği yedekleri ile beraber toplam on yedi kişi 13 Mart 1924 tarihinde Çarşamba'ya ulaştı. Karşılaşmanın yapılacağı gün aşırı bir yağmur yağışı gözlemlendi. Hatta seyircilerden bazıları, futbolcu gençlere acıyarak bu şartlar altında karşılaşmanın oynanmamasını istedi. Ancak Çarşambalı genç futbolcular hayatları pahasına da olsa bu karşılaşmaya çıkacaklarını açıkladılar. Oyun 14 Mart 1924 Cuma günü öğleden sonra Kanarya denilen çayırdaki başladı. Oyun esnasında her iki takım oyuncularının da hava koşullarına gösterdikleri direnç takdire değerdi.⁴¹ Yeni kurulmuş olan Yeşilirmak İdman Derneği'nin, Zafer-i Milli'ye karşı gösterdiği performans da hayli ilgi çekiciydi. Yeşilirmak Genel Kaptanı Selahattin Bey'in güzel bir aşırımasını sağ açık İbrahim Bey

39 “Makam-ı Vilayetten Mülhakata Spor Hakkında Bir Tamim”, *Haber*, s. 2.

40 *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928), Yer: 8-47-14, 16/01/1924.

41 Ziya Oğlu, “Zafer-i Milli İdman Derneği'nin Çarşamba'ya Seyahati Münasebetiyle-3”, s. 2.

düzgün bir vuruşla gole çevirdi. Oyun hakemin kararıyla zamanından on dakika önce Yeşilirmak'ın Zafer-i Milli'ye karşı 1-0 üstünlüğü ile sona erdi.⁴²

Zafer-i Milli İdman Derneği ile Yeşilirmak İdman Derneği arasında başka bir karşılaşma da 1924 yılının Mayıs ayında Samsun'da gerçekleşti. Her ne kadar Çarşamba'daki karşılaşmayı 1-0 Yeşilirmak İdman Derneği kazandıysa da, bu karşılaşmanın favorisi Zafer-i Milli İdman Derneği'di. Çünkü Zafer-i Milli İdman Derneği, Yeşilirmak İdman Derneği'ne nazaran daha kuvvetli bir takımdı. Karşılaşmanın ilk yarısında Zafer-i Milli İdman Derneği'ne karşı müdafaa yapması gereken Yeşilirmak, açık bir oyun sergileyince ilk yarıyı mağlup kapattı. Karşılaşmanın ikinci yarısında da gol bulmak amacıyla kuvvetli futbolcular müdafaa hattından ileri gidince, Zafer-i Milli İdman Derneği, Yeşilirmak ile arasındaki farkı açtı. Karşılaşma, Zafer-i Milli'nin lehine 7-2 sonuçlandı. Bu mağlubiyetin nedeni Ziya Oğlu'na göre, Yeşilirmak futbolcularının müdafaaya önem vermeyerek hücum etmeleriydi.⁴³

1924 yılında Samsun'da cereyan eden karşılaşmalardan bir diğeri ise Zafer-i Milli İdman Derneği ile İdman Yurdu futbol kulüpleri arasında oldu. Karşılaşma Ziya Oğlu'nun bildirdiğine göre hayli heyecanlı geçti. Futbolcular arasında paslaşma anlamında pek dayanışma yoktu. İdman Yurdu futbolcularından kaptan Selahattin, Büyük Kenan, Halim, Hikmet, Hamit ve Süreyya Beyler mağlup olmamak için ellerinden geleni yaptı. Forvet futbolcuları ise ele geçirdikleri fırsatlardan iyi yararlandı. Bek oynayan futbolcular forvetlerin de yardımıyla Zafer-i Milli futbolcularından gelen tehlikeleri savuşturmayı başardı. İdman Yurdu forvetlerinin savunmalarına yardımcı olmalarından, İdman Yurdu'nun kontra-atağa dayalı bir taktik anlayışıyla sahaya çıktığı anlaşılıyordu. Zafer-i Milli İdman Derneği futbolcularından Faruk ve Abdurrahman Beylerin futbolu, seyredenleri büyüledi. Ziya Oğlu, bu iki futbolcunun yakın bir gelecekte Türk futbolunu yabancı ülkelere tanıtabilecek kabiliyette olduğunu bildirmekteydi. Yine Seyfi ve Hüsamettin Beyler de karşılaşmada aldıkları görevi en iyi şekilde yerine getirdiler. Sonuç olarak iki takım maçta aralarındaki eşitliği bozamadı ve karşılaşma 0-0 sonuçlandı.⁴⁴

Yeşilirmak İdman Derneği ile İdman Yurdu arasında 1925 yılının Nisan ayında bir dostluk maçı gerçekleştirildi. Maç, Çarşamba'da oynandı. Çarşamba Türk Ocağı, maçtan önce karşılaşmayı finanse etmek amacıyla Tayyar Paşa Okulu'nda bir müsamere sergiledi.⁴⁵ Haber gazetesinde bu karşılaşmanın ayrıntıları hakkında bilgi bulunmamaktadır.

42 "Çarşanbadan Varid Olmuştur", *Haber*, 27 Mart 1340, s. 3.

43 Ziya Oğlu, "Zafer-i Milli Birinci Futbol Takımı, Çarşamba Yeşilirmak Birinci Futbol Takımını İkiye Mukabil Yedi Gol ile Yendi, İdman Yurduyla Berabere Kaldı", *Haber*, 15 Mayıs 1340, s. 2.

44 Ziya Oğlu, "Zafer-i Milli ...", s. 2.

45 "Yeşilirmak-İdman Yurdu", *Haber*, 21 Nisan 1341, s. 3.

Bafra'da yapılacak koşu ve futbol karşılaşmaları için Samsun kulüplerinden Zafer-i Milli İdman Derneği ile Al-Yıldız İdman Derneği Bafra'ya davet edilmişlerdi. Ancak Bafra koşu heyeti, bu takımlara tahsisat ayırmadığı için Zafer-i Milli İdman Derneği davete icabet edememişti. Al-Yıldız İdman Derneği seyahatlerini finanse etmek amacıyla 16 Haziran 1924 Pazartesi günü on kişiden oluşan temsil heyetlerini bir piyes sunmak amacıyla Bafra'ya göndermişti. Bu temsilden kazanılan hasılatla Al-Yıldız'ın futbol takımı da Bafra'ya hareket etti.

Kızılırmak ile Al-Yıldız arasında yapılan karşılaşmayı Al-Yıldız İdman Derneği 2-0 kazandı. Al-Yıldız İdman Derneği Genel Kaptanı Rıdvan Safa Bey, Kızılırmak'ın kuvvetsiz bir takım olmadığını ve yakın bir gelecekte Bafra'nın mevcut kulüpleri arasında tehlikeli bir rakip olabileceğini söylemekteydi.⁴⁶

Dostluk karşılaşmalarından biri de Cumhuriyet Spor Kulübü ile Darüleytam İzci Takımı arasında Bafra'da yapıldı. Karşılaşma bir saat sürdü. Oyun sırasında Darüleytamlı gençlerin idmansız oldukları gözlemlendi. Kalecinin ve orta saha futbolcularının sürekli hata yapmaları Darüleytamlıları oyundan düşürdü. Müdafaa hattında bulunan Kenan Bey, uzun atışları ve kurtarışlarıyla Darüleytam'ın en dikkat çeken futbolcusu oldu. Hücum hattındaki futbolcular iyi anlaşmakla beraber aralarında kaleye şut çeken bulunmadığından Darüleytam İzci Takımı bir türlü sayı yapamadı. Cumhuriyet takımında ise yardımlaşma olmamakla beraber, takımın kişisel kabiliyeti yüksek olan futbolcuları, sonuca gitmeyi başardı. Karşılaşma, Cumhuriyet Spor Kulübü'nün 3-0 üstünlüğü ile sonuçlandı.⁴⁷

1924 yılının sonbaharında futbol ve koşu dalında Türkiye birincisini tespit etmek amacıyla yapılacak olan Milli İdman Birinciliklerine, Canik Mıntıkası'na dahil olan kulüpler de davet edilmişti. Türkiye İdman Birincilikleri karşılaşmaları Başvekil İsmet Paşa'nın himayesinde Ankara'da yapılacaktı. Canik Mıntıkası, bu davet üzerine hemen harekete geçerek Türkiye İdman Birinciliği karşılaşmalarına katılacak gençleri hazırlamak amacıyla bir talimhane tesis etti. Burada atletlerini ve futbolcularını çalıştırmaya başladı.⁴⁸

1924 yılının Eylül ayı başında Ankara'da icra edilecek ilk İdman Birinciliği karşılaşmaları ve Genel Kongre'nin kabulü, İstanbul İdman Cemiyetleri İttifakı'nca kararlaştırılmıştı. Genel Merkez, birincilik karşılaşmalarının ve Genel Kongre'nin ne şekilde cereyan edeceğini bir talimatname ile belirlemiş ve bunu Türkiye'de bulunan bütün İdman

46 S. Niyazi, "Ay-Yıldız'ın Bafra Seyahati", s. 3.

47 S. Niyazi, "Ay-Yıldız'ın ...", s. 3.

48 "Şehir Haberleri, *Haber*, 14 Ağustos 1340, s. 2.

Mıntıkları'na bildirmişti. Talimatname gereğince Canik Mıntıkası dahilinde bulunan Bafra ve Çarşamba Kulüpleri de merkeze davet edildi. Bu kulüpler zamanın sınırlı olmasından dolayı davete iştirak edemedi. Samsun'da bulunan Al-Yıldız, İdman Yurdu ve Zafer-i Milli Kulüpleri arasında yapılan üçlü karşılaşmalar sonunda Canik Mıntıkası'nın birincisi tespit edildi.⁴⁹

Sonuç

1924-1925 yıllarında Samsun'da yayımlanan Haber gazetesinin spor makaleleri ve haberleri incelendiğinde, Cumhuriyetin ilk yıllarında, Samsun'da spor faaliyetlerinin İdman Cemiyetleri çatısı altında gerçekleştiği görülmüştür. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ve bu savaşın Türk milleti üzerinde gösterdiği milliyetçi ruhun idman cemiyetlerinin isimlerini de etkilediği söylenebilir. Zafer-i Milli, Al-Yıldız, Yeni Hilal ve Cumhuriyet kulüplerinin isimleri bu ruhun bir yansımasıdır.

Cumhuriyetin kurulmasından kısa bir süre sonra ülke sporunun merkezden örgütlenmesini sağlamak amacıyla Türkiye İdman cemiyetleri İttifakı kurulmuş, Samsun özelinde de bu teşkilata bağlı Canik Mıntıkası'nın kuruluşu tamamlanmıştır. Cumhuriyet Hükümeti 16 Ocak 1924 tarihinde aldığı kararla, idman cemiyetlerinin gençliğin bedeni ve ahlaki gelişimi açısından önemine vurgu yapmıştır.

Gazete haberlerinden Samsun'da faaliyet gösteren sekiz idman cemiyetinin varlığı tespit edilmiştir. İdman Cemiyetlerinin faaliyetleri arasında; futbol, güreş, koşu yarışları, bisiklet yarışları ve at yarışlarının olduğu görülmüştür. Bütün bu spor faaliyetlerinin çayırarda yapıldığı, yapılacak faaliyetin özelliğine göre mekânın önceden gençler tarafından sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Gazete makalelerindeki anlatımdan, futbol karşılaşmalarının belirli bir süresi olduğu ve bir hakem tarafından yönetildiği görülmüştür. Ancak yine haberlerden anlaşıldığına göre hakemlerin bu süreyi çok da dikkate almadığı, karşılaşmaları vaktinden önce bitirebildiği belirlenmiştir.

İdman cemiyetlerinin geçim kaynaklarının son derece sınırlı olduğu, spor karşılaşmalarını seyredenlerden bir ücret alınmadığı tespit edilmiştir. Futbolcuların sporu bir hobi olarak yaptıkları ve kulüplerinden bir bedel almadıkları, kulüplerin kendi masraflarını karşılamak amacıyla idman cemiyetleri çatısı altında bir müsamere (tiyatro) grubu kurdukları görülmüştür. Müsamere gruplarının temsil ve piyeslerde kazandığı paralar vasıtasıyla -seyahatler de dahil- masrafların karşılandığı anlaşılmaktadır. Bütün bu durum spor açısından profesyonellikten uzak bir görüntü çizmektedir.

49 S.Niyazi, "Samsun Sporculuğuna Bir Nazar", s. 2.

Yapılan seyahatler ve karşılaşmalar ile spor kulüplerinin sosyal hayat açısından önemi hakkında bilgi veren makale ve haberler tarandığında, yeni kurulan Cumhuriyetin gençliğe önem verdiği, onları birtakım kötülüklerden korumak amacıyla sporu ve idmancılığı özendirildiği tespit edilmiştir. Vilayet makamından gönderilmiş yazı ve Bakanlar Kurulu kararı bunun bir delilidir.

İdman cemiyetlerinde sadece spor yapılmamış, kültürel, toplumsal ve fikri alanda önemli çalışmalar da gerçekleşmiştir. Toplumda ve arkadaşları arasında kendini ispat etmek isteyen gelişme yaşındaki gençler, idman derneklerinin koruyucu kanadı altına alınmıştır. Gençlere, kendilerini ifade etme imkânı verilmiş, iyi ve kötüyü ayırt edebilme yetenekleri geliştirilmiştir. Kahvehaneler, “mülevves” (kirli-pis) yerler olarak yerleşmiş, İdman cemiyetlerinin önemini anlayamayan kişiler makalelerde eleştirilmiştir.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928), Yer: 8-47-14, 16/01/1924.

2. Süreli Yayınlar

Haber (1924-1925)

3. Kitaplar

Fişek, Kurthan: *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1985.

Kocatürk, Önder: *Goeben Zirhlısı'nın İstanbul Ziyareti ve Taşkılla Yangını (15-23 Mayıs 1914)*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2016.

4. Makaleler

Atabeyoğlu, Cem: “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Spor”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C. VI, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985, s.1474-1479.

Canşen, Efan: “Türkiye Cumhuriyeti’nin Spor Politikaları”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.17, S.1 (Haziran 2015), s.33-48.

5. Yayınlanmamış Doktora Tezleri

Kaçmaz, İbrahim: *Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın Kuruluşu ve Gelişiminde Rol Oynayan Siyasi İdari ve Sosyal Faktörler*, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2000.

